

Факултет примењених уметности у Београду
Универзитет уметности у Београду

НАЗИВ ЗАВРШНОГ РАДА
НА МАСТЕР АКАДЕМСКИМ СТУДИЈАМА:

Анимирана дечија књига „Лек од бресквиног лишћа”

Ментор: доц. Оливера Батајић Сретеновић
Студент: Тања Тодоровић, 352/2015

„Помислише да је истиинији је све њоново измислији.

...

*Враише се на њочѣак, измислише ѣрво кућу и брес-
кву, а ѣоѣом и ѣраву у ѣукоѣинама. И одједном увидеше
да их нишѣа није најѣстило, неѣо се обоѣѣило ѣиховим
исѣусѣвом и оснажило и ѣоѣвердило кроз ѣихове живоѣе.
Иѣовермено схваише да је измишљање најчаснији ѣосао
јер је оно истина душе, за разлику од истине ѣредмеѣа која
је варка, да је ѣо ѣихов удео у лејоѣи свеѣа.”*

Зорица Кубуровић

Абстракт

Овај рад је истраживање у области дигиталне књиге. Бави се међупростором између традиционалне књиге на папиру и интерактивне, дигиталне књиге. Такође, покушава да утврди корелације између опипљивог и дигиталног, да их обједини у једном пројекту.

Писана одбрана овог рада састоји се од кратког историјата покретних књига, описа техничког процеса извођења рада и објашњења одлука које су довеле до коначног изгледа дела.

Кључне речи: *књиџа, анимација, интџерактивна, џтрадиционална, дигитална, гечја, ЦД*

Захвалнице

Пре свега бих хтела да се захвалим својој менторки Оливери на томе што је имала вере у мене и када ја нисам и што је имала практичне савете, увези рада и живота, када сам била у највећим проблемима.

Адаму хвала на стварно бескрајном стрпљењу и свим бесаним ноћима које је провео самном док сам радила на овом пројекту. Не знам како бих издржала без твоје подршке.

Мојим колегама, сада већ пријатељима, хвала на пет дивних година које смо провели заједно истражујући уметност, наша интересовања и на томе што смо увек инспирисали једни друге.

Садржај

Абстракт	5
Захвалнице.....	7
Увод.....	9
Историјат	12
Разрада.....	17
Закључак	29
Референце	32

Увод

**„Вратише се на почетак, измислише прво кућу и брескву, ...”
(Кубуровић, 1991.)**

Књига „Лек од бресквиног лишћа” је моја прва књига. Мама је, док је била трудна, радила на њој са Зорицом Кубуровић. Месец дана пре него што ћу се родити добила сам свој сопствени примерак, са посветом, у тврдом повезу са енигматичним илустрацијама дворишта на корицама. Научила сам да читам са четири године и данас, двадесет и једну годину касније, ово ми је и даље једна од омиљених књига. Као дете живо сам замишљала авантуре девојчице са њеним посетиоцима. Стрпљиво сам чекала своју бајку у дворишту декине куће на селу. Певала сам дрвећу, послушкујући одговор. Када сам мало порасла, слушавање није више било довољно. Чекање да свет дође до мене и покаже ми се није више било прихватљиво. Почела сам да стварам. Прво речима, а онда бојом и линијом. Одлучила сам да ако већ свет неће сам да се мења за мене, ја ћу га променити својим гласом, својим рукама. Било је логично да ћу се бавити књигом. Ако већ нисам ја могла да уроним у светове из књиге, вадила сам их из корица и градила нови свет око себе.

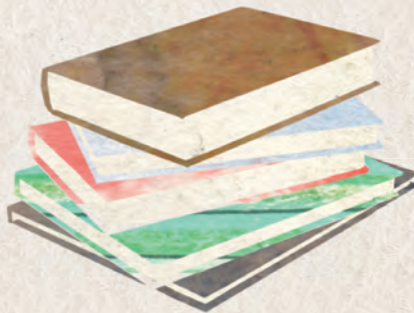

„... схватише да је измишљање најчаснији посао јер је оно истина душе, за разлику од истине предмета која је варка...”

У бајкама Зорице Кубуровић једна мала, свакидашња девојчица доживљава несвакидашње авантуре. Јер, ако је мој рад већ сам по себи конципиран као нешто што је између два облика књиге, онда је и текст око кога ће он бити грађен морао да буде исто тако двојак. Ове приче нас остављају да размишљамо о томе да ли су оне стварне, да ли их је девојчица измислила, да ли нам причу преноси наратор или сама девојчица, али годинама касније? Сматрам да је ова књига посебна јер је пуна топлих порука о одрастању и животу. Мени она помаже у тешким ситуацијама јер ме подсећа да све делове живота прихватим са дечјом отвореношћу. Да је све што нам се дешава нормалан део нашег људског постојања и да је живот заправо ништа друго до оно што ми сами од њега направимо. Зато је она била логичан избор за мој финални рад на факултету. Моја прва књига и мој последњи рад, а оба са поруком о томе да сами бирамо и стварамо своју реалност. Мислим да је то есенција онога чиме се сваки уметник бави. Да види свет неисквареним очима и да од тога створи нешто ново. Ако наш завршни рад треба да буде одраз свега што смо научили на факултету онда он мора бити отелотворење не само наших техничких способности, него и тога ко смо постали као људи током ових пет година. Бити уметник није само посао, већ начин живота, јер наше стварање је увек у интеракцији са

светом око нас. Он утиче на нас, а ми га обликујемо својим радом. Уметник увек мора стајати широм отворених очију, окренут ка свету и спреман да види све у животу онакво какво оно заправо јесте. Јер само тада може да га поново измисли у то што оно треба да буде. Ја сам овим радом покушала да пренесем своје виђење овог света. Девојчицино двориште, ма колико мало, ни у једном тренутку не престаје да врви од живота. Зато су анимације биле савршен формат. Покушала сам да кроз њих, тиме што сам им оставила отворен, двосмислен крај или понављања, пренесем ту атмосферу из текста. Атмосферу у којој ништа не умире и ништа не нестаје стварно, већ само прати цикличност природе. Све се увек креће и нагони нас на даље размишљање. На даље испитивање које опет води новом измишљању и обликовању света. Књиге су савршен медијум за пренос ових порука јер оне, иако саме по себи јесу предмет, заправо су само суд путем ког се преносе мисли и идеје.

Историјат

„Духови не излазе само из лампи и мемљивих боца него и из тетрапака и сијалица.“

Историја интерактивних књига почиње са такозваним „волвелама“ (*volvelles*) у време Хамурабија када су се користиле као астролошке и географске мапе. У питању су били кругови, у центру спојени неком врстом дрикера која је омогућавала да се кругови окрећу. На тај начин је особа која их користи могла да их прилагоди својим потребама. Један од најпознатијих примера волвеле искоришћен је у књизи *Chronica Majora*. Помоћу њега је било могуће поредити табеле и израчунавати датуме, без потребе да се листа цела књига.

„волвела“ кретања Месеца, 15 век

Следећи скок у еволуцији овог типа књига десио се тек у деветнаестом веку када су се, захваљујући индустријализацији штампе, појавиле покретне књиге. Термин „покретне књиге” обухвата све књиге које имају покретне делове: поп-ап књиге, трансформишуће књиге, тунел-књиге, књиге са деловима на извлачење, књиге са клапнама, итд. Ове књиге захтевају од читаоца да, својом интеракцијом (померањем ручке, извлачењем дела папира, отворањем клапне или чак и само окретањем стране) покрене механизам који ће изменити стање на страници. Из ове категорије најпознатије су сигурно поп-ап књиге. Њих је у 19. веку популаризовао Томас Дин, али његове књиге су биле израђиване ручно што је онемогућавало велике тираже. Ово је такође била прекретница у историји покретних књига јер се оне по први пут производе специјално за децу. Његов конкурент Рафаел Так је слао своје књиге на штампу у Немачку где је процес био механизован и тиме је учинио интерактивне књиге лако доступним. Немачка је остала главни произвођач интерактивних књига до Првог светског рата, а опасност од Другог светског рата је многе уметнике и дизајнере натерала да побегну у Америку где је издавачка кућа *Blue Ribbon*, која је сарађивала са компанијом *Disney*, и заштитила име „поп-ап”. Од тада ове књиге су постајале све популарније. До праве експанзије дошло је осамдесетих година. Поп-ап књиге, које су до тада сматране мање-више играчкама за децу, по први пут постају високо цењене због свог садржаја, уметничког карактера, а нарочито генијалности

њихових конструкција. Оне опет постају штиво за одрасле и улазе у категорију књига које бивају озбиљно схваћене од стране критичара. *Haunted House* Јана Пиенковског (*Jan Pieńkowski*) постала је 1980. године прва награђена поп-ап књига.

Haunted House Јана Пиенковског, 1979. година

Чак са растом интереса за овај облик књига и усавршавањем техника њиховог склапања многи издавачи почињу оваква издања да посматрају као идеална нова решења за уџбенике. Ове књиге-игре омогућавају нов, флексибилнији, приступ учењу. Деца постају активније укључена у процес учења и њихова пажња се дуже задржава на садржају. Бројне студије током година су показале ефективност активног учења и предност коришћења интерактивних елемената у том процесу. Изванредна поп-ап серија часописа *National geographic*, објављена у периоду од 1985. до 1994., кроз образовне текстове, детаљне илустрације и компликоване поп-ап конструкције пружила је читаоцима могућност да продру у суштину материје. Појавиле су се и прве поп-ап књиге уметничког карактера, без текста и са акцентом на самим конструкцијама и механизмима. С обзиром на то да су покретне књиге добиле на популарности осамдесетих година, у исто време када је и персонализовани рачунар ушао у масовну употребу у домаћинствима, није чудно што је дигитализација била следећи корак у еволуцији покретне књиге.

Интерактивне књиге су прешле дуг пут и сада дефиниција интерактивне књиге обухвата све од књига традиционалног формата (али са текстурама, звуковима и поп-ап елементима) до дигиталних књига које већ добродано улазе на територију игара. Оне постају популарне са појавом ЦД-а као медијума који их доноси на кућне рачунаре у време када оне на интернету нису биле лако доступне. Дигитализација покретних

књига омогућила је истраживање покретљивости на потпуно нове начине и читаоци су сада укљученији у радњу више него икада пре.

The children of Lir, Celtana, 2013. година

Разрада

„Засади бресквину коштицу у којој је поуздано живо семе.“

Моје интересовање за дигиталне интерактивне књиге је нагло скочило у четвртој години студија и већ при уписивању мастер студија сам знала из које области ћу радити мастер рад. Почела сам од врло апстрактне идеје о књизи која би била интерактивна, али без програмирања пошто ми моје тренутно образовање није допуштало толику слободу. То је била идеја која је полако врела у мени од како сам открила свет полу-анимираних стрипова Дејва Рапозе. Мој рад од почетка није замишљен да у правом смислу те речи буде „интерактиван“ и обратила сам се својој менторки за помоћ као би током наредних месеци полако од те идеје произашло нешто адекватно. Узеле смо у обзир време које је предвиђено за израду, друге обавезе које сам имала и услове за рад. Било ми је битно да целу књигу могу сама да урадим, са што мање интервенција са стране. На крају, концепт који смо осмислиле ипак од читалаца захтева одређени степен укључености. Неопходно је да прате текст, да прате промене у анимацијама (које су у неким тренуцима врло суптилне) и да повежу те две целине јер само тако добијају комплетну слику. Анимације чак

у неким деловима су у директној интеракцији са текстом, тиме га оживљавајући.

Читалац мора имати на уму да текст Зорице Кубуровић који је узет као основа нуди више животних и моралних поука кроз пренесено значење (нпр. сцена са Чаробњаком и враћањем сећања) него практичних сазнања (нпр. сцена где Професор и Девојчица дискутују о расту биљака). Вишезначност, отвореност за тумачење и метафоре уткане су у целу књигу. Текстови, као и анимације које их прате, у неким деловима можда делују недовршено, али тиме остављају доста простора за тумачење и маштовитост читаоца, увлачећи га дубље у свет књиге.

Као што је већ речено, циљ овог рада био је истраживање форме књиге и њених граница и могућности. Ова књига спада у категорију између интерактивне и традиционалне, између едукативне и забавне. Корелације постоје и текстови несумњиво носе дубља значења од само пуких маштарија једне девојчице, саме у свом дворишту. У рад сам ушла првобитно са жељом да урадим нешто технички другачије од досадашњих радова. Оно што је произашло је било много више од тога. Овај писани рад је прича о томе...

„Кад никне биљка, сваке вечери крај ње измишљај приче...”

Скицирање сам почела на основу концепта који смо смислиле професорка Оливера и ја - дигиталне књиге која истажује пре-лаз са традиционалне на интерактивну књигу. Традиционална

књига се, уз мале варијације, састоји од корица, форзета, предна-словне стране, насловне стране, захвалница, основног текста и импресума. Када су књиге почеле да се појављују у дигиталном формату, то је најчешће извођено скенирањем. Пошто то није било оптимално решење, књиге су постепено почеле да се преламају посебно за приказ на екранима уређаја. Данас, када су дигиталне књиге добиле на популарности, праве се и посебни фонтови за слагање текстова за екране, посебне подлоге (*backgrounds*) које умањују замор очију током читања, али и књиге полако превазилазе своје статичне оквире. Дизајнери и илустратори почињу да користе све предности дигиталног формата уместо да се држе класичне форме. Моја књига управо истражује тај скок. Замислите један велики јаз: с једне стране је територија класичне форме књиге, а са друге је књига потпуно трансформисана и прилагођена свом новом животу у дигиталном свету. Ми данас покушавамо да премостимо тај јаз. Полако се селимо на другу страну. Има људи који верују да је то погрешно, али овај рад се не бави тиме. Ја сам покушала да ухватим тај моменат у скоку када су нам обе ноге одвојене од подлоге. Када смо се одвојили од стране физичке књиге, али још нисмо слетели скроз ни на другу страну. У том тренутку лебдења јављају се многе несигурности: Да ли смо скочили довољно јако? Да ли смо понели све што нам је требало са друге стране? Шта ако нисмо понели довољно? Ако се књига трансформише - ко уопште одлучује о томе шта је премало или довољно?

На ова питања, и многа друга, сам морала да нађем одговор док сам радила. Због обима посла који сам морала самостално да обавим током настанка књиге, месеце сам провела само планирајући, скицирајући и размишљајући о свему. За моју књигу, први логичан корак је био оплеменисти је анимацијама. Требао ми је елемент који ће је држати чврсто усидрену у сфери дигиталне књиге, а који је било могуће да изведем сама. С обзиром да је права интерактивност која захтева програмирање била ван мојих могућности због ограничења у времену и мојих других обавеза, анимације су биле најбоље решење. Нудиле су ми могућност да се књига стално трансформише, да изненадим читаоца и да најбоље искористим дигитални формат. Однос текста и нечега што је променљиво у времену је представљао потпуно нов изазов за мене.

Да бих уопште могла да почнем да одговарам на било које од ових питања – морала сам да имам материјал са којим бих радила. Као што сам поменула раније, избор текста се сам наметнуо. Тематика књиге, моја повезаност са њом, симболика прво-последње, стил писања књиге „Лек од бресквиног лишћа“... све је то било пресудно да одаберем баш њу. Наравно, од почетка ми је било јасно да не могу стићи да урадим целу књигу и да ћу морати да направим избор текстова. Одмах сам знала да желим да задржим обе уводне приче – „Лек од бресквиног лишћа“ и „Бајка“. Оне носе посебну поруку и неку врсту кључа за читање целе књиге. Кроз њих нас списатељица уводи у свет девојчице, енигматично

нам представљајући корене ове приче и објашњавајући нам значај брескве. Првобитно је мој рад требао да садржи још пет прича, али у току консултација са професором Растком Ђирићем он ми је наговестио да ће то бити превише материјала. С обзиром да нисам имала много искуства у анимацији, професор је цео семестар стрпљиво радио самном на томе да изаберемо приче које се могу визуелно слично преставити. Ово је било битно како би се књига склопила у целину. Требале су нам сцене у којима бисмо могли да постигнемо цикличност која нам је требала. На крају ми је помогао да изаберем три: „Светлост”, „Чаробњак” и „Професор”. У свакој од њих један посетиоц улази у живот девојчице, који је симболично представљен њеним двориштем, и доноси јој поруку о њој самој. На крају се дешава драматичан обрт у ком посетиоц одлази, нагло као што се и појавио, остављајући девојчицу са њеним новим знањем да чека следећег посетиоца који започиње нови циклус.

први концепти девојчице

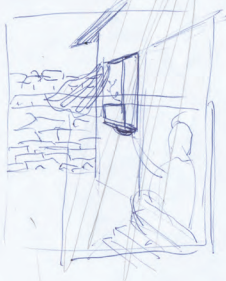

„...храни је светлом, кишом и другим даровима...”

Тек у другој фази рада књига је почела да добија своје прве обресе који су били блиски ономе што је на крају произишло. Први проблем је било постављање кадрова који би били и интересантни и довољно једноставни да могу да се реше у колажу. Нисам имала много искуства у анимацији тако да је тај процес најдуже трајао. С обзиром да је колаж 2Д техника морала сам да пажљиво бирам кадрове како би ликови могли да се уверљиво крећу кроз простор. По савету професора Растка, узор сам нашла у позоришту сенки које своје ликове мора пажљиво да сведе како би били препознатљиви само у обрисима, користи само једну раван као сцену и притом задржава уверљивост. Иако су три велике сцене постављене прве, у облику аниматика, заправо сам технику анимираног колажа вежбала тако што сам прво радила на малим анимацијама које се провлаче као вињете кроз цео текст. Њихова инкорпорација у текст је такође трајала и мењала се више пута док нисам нашла одговарајући однос у количини, стилизацији, позицији... Првобитно је требало да се мале анимације користе између делова текста како би се инкорпорирале у њега и да га помере на одговарајућа места око великих анимација, али на крају се испоставило да је најбоље решење да делови анимација прелазе преко текста и да је то довољно интеракције. Онако је текст изгледао исцепкано и нелогично. Овако анимације имају не само време у ком трају већ и илузију простора, а текст постаје елемент који је директно укључен у радњу.

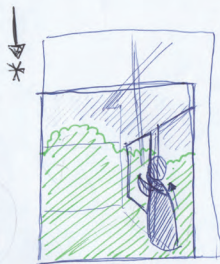
- Светлост = јесен, на прагу, ветар;

• јамо мало зелен.
• седе, заборава стину

(како се доде?)
• дел. се шире,
зрак долази

• деленило долази
презуима
• зраке бледе

• тира са зраком
• догад. је дошата

• зрак долази
• дел. ширена
• доз. се друго
брзина у током.

Животињи кадур са дрвет планни, интеракција; светло може да узима/одузме/и ветар до
да имати смиса о њима ступа

••
* кадур, шитка и та тој зрак

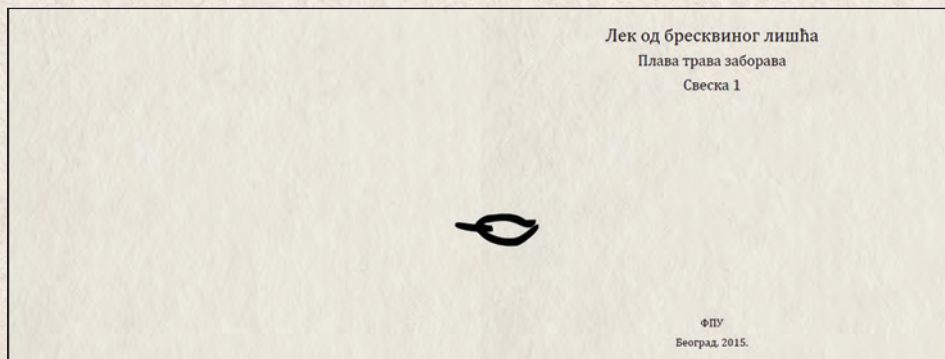
постављање кадрова за анимацију „Светлост“

Првобитно сам експериментисала са различитим облицима колажа и комбинацијама цртежа и колажа. Било је потребно одлучити се на стил који би адекватно пренео атмосферу коју сам ја осећала у књизи, а који би у исто време и био изводљив у временском оквиру који сам имала. Нпр. 3Д анимација не само што је била потпуно технички неизводљива, него и потпуно стилски непримерна нежној, лирској књизи Зорице Кубуровић. Желела сам технику која би задржала тај традиционалан дух јер се књига, између осталог, бави и тематиком повратка (коренима или детињству). Колаж је са за мене једна од техника којима се стално враћам. Кроз цело моје стваралаштво постоји тај циклус, колаж-цртеж. Моја менторка се, нажалост, није сложила са овом одлуком тако да је на крају цела књига урађена само техником колажа. Чак и са овим смо имале малих несугласица и неспоразума, јер сам ја врло еклектично ушла у овај пројекат. Тако да су прве анимације имале делове од правог папира, делове од скелираног биља, текстуре на интернету, цртеже исечене са других места па додаване... итд. Наравно, све је на крају деловало расплинато. Требало је да текст и слика имају подједнаке улоге, а да се направи дискретна разлика између великих, главних, и малих споредних, анимација. Провела сам скоро месец дана враћајући се корак по корак у назад. Чистила сам анимације не само у техници, већ сам неке од њих упростила и визуелно или чак обрисала. Наћи прави однос анимација и текста је био велики изазов. Ако бих ставила премало стране су биле празне, ако би

их много поједноставила оне не би биле довољно дескриптивне, ако бих претерала текст би пао у други план. Ја сам хтела да текст и анимације имају синергију. Да функционишу као целина и да читалац нема проблема са преласком са једне на другу материју. Тј. да се прелази што мање осете. Зато су одређне мале анимације посебно темпиране у времену да се могу само приметити само ако се књига заиста чита, а не само листа. Док је читалац заокупљен читањем, у његовом уму се стварају одређене слике тога што чита. Ове анимације које се појаве тек нешто касније након окретања стране, на неколико изненадних места у књизи, служе да додатно уроне читаоца у ту замишљену атмосферу из књиге.

једна од одбијених анимација

„...учи је да чезне за људским гласовима.”

Други семестар је био посвећен решавању форме књиге и паковању. Овај део пројекта је онај који заправо први комуницира са публиком, с обзиром да смо ми људи првенствено визуелна створења. Зато што је рад замишљен као истраживање неколико облика књиге, од почетка сам знала да неке елементе традиционалне књиге желим да задржим, и то не само у писаном делу. Он је прво са чиме читалац долази у контакт и служи као увод у цео пројекат. Зато је урађен као традиционална књига која је уједно и паковање за ЦД на коме је дигитални део. Тиме се повезују сви елементи не само у логичну, естетску, целину, него и физички. Ова фаза рада је највише истраживала питање тога где су заправо границе између традиционалне и дигиталне књиге. Мој писани и дигитални део могу стајати посебно као визуелна дела, али само ако прво анализирамо писани део можемо разумети и дигитални. Такође, пошто је писани део уједно и паковање, само ако га се дотакнемо можемо доћи до дигиталне књиге. Сматрам да је то, поред практичног решења, такође и метафоричко. Само ако се прво посветимо традиционалној књизи и истражимо је, можемо се посветити истраживању у домену дигиталног. Ја сам свом раду дала традиционалне делове: корице, леву и десну страну, увод и импресум, али сам се потрудила да искористим предности дигиталног формата. Илустрације су замењене анимацијама, текст је преломљен фонтом посебно направљеним за читање на екрану, наслов на корици се исписује кроз анимацију,

а сама предња корица (и задња која је уједно и импресум) је исте ширине као и две стране књиге. Ово, у комбинацији са подлогом текстуре папира, колажем од правих папира, и двостубачним преломом који подсећа на отворене стране, помаже стварању атмосфере. Читалац треба да се осећа „удобно“ док листа ову књигу. Иако данас књига може бити било шта, по мом искуству, најбоље је дати људима времена да се навикну на промене. Зато је традиционална форма задржана, али је садржај прилагођен и оптимизован тако да искористи предности уређаја на коме се чита.

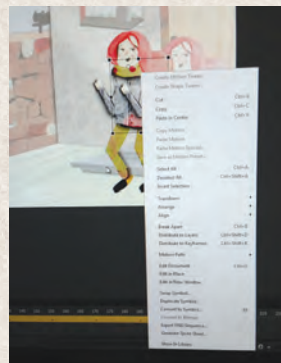

приказ специфичности коришћеног фонта

Период између јунског и септембарског рока је био посвећен састављању свега у целину и разрађивању. С обзиром на то да сам радила нешто што није било уобичајено, решавање техничких питања је било исто толико битно као решавање ликовног дела. Проналажење правог формата за анимације (vid, swf ili gif) како би се оптимизовала величина фајла у односу на квалитет и неопходне ефекте (нпр. транспарентност) је процес који је трајао месец дана. GIF је дозвољавао транспарентност, али није могао бити анимиран у PDF-у и имао је loop, VID је допуштао да се искључи loop, али је био тежак као file и није могао да се пушта без посебних plug-ins. На крају је SWF био најоптималнија варијанта јер сам могла да, додавањем празних фрејмова у анимацију који нису много оптерећивали фајл, да продужим трајање и спречим loop, а дозвољавао је и транспарентност.

рад на анимацији
„Светлост”

Закључак

„Кад те дрво прерасте, ..., кад донесе плод и покаже се да је биљка благородна...”

Оно чему ме је научило моје образовање на Факултету примењених уметности је да ја радим у служби књиге. Свака књига има форму која јој је потребна како би се у најбољем светлу представила својим читаоцима. Мој посао је био нађем ту форму и подарим јој је. Књига увек мора бити целина, колико год да је еклектична. То је оно што је чини једним делом, а не насумичним скупом лепе типографије, лепих илустрација (или анимација у овом случају) и лепог дизајна. Ако се ти делови адекватно међусобно повезују и прожимају, онда омогућавају да цела књига има исту атмосферу. Читалац ни у једном тренутку неће бити избачен из равнотеже елементима који одударају. Његово је онда само да ужива, а моје је да му то омогућим тиме што ћу књигу адекватно опремити.

Надам се да ће људи уживати у овој књизи читајући је више него ја док сам је правила. То је све чему један уметник може да се нада. Намерно сам прескочила да пишем о порукама које носе приче, јер желим да сваки читалац нађе своје значење у њима.

За мене оне су детињство и одрастање, магија и живот, прича о мени и прича о свима. Мислим да, ако се пажљиво читају, нуде савет свакој особи зависно од њене ситуације. Као да осећају шта вам је потребно и то лице вам показују. Моја жеља је да сви који читају овај рад не забораве: деца боље виде него одрасли. Тако да вратите се својим коренима, погледајте очима детета и поново се оголите према свету. Можда вас изненади шта ћете све наћи. Сви ми имамо своје двориште у коме се дешава бајка. Само треба да је видимо.

„...лист употреби код тешке меланхолије, код хроничне усамљености и акутних тровања душе.”

Сматрам да систем организације наставе на Факултету примењених уметности у Београду има потешкоћа да избалансира традиционалне технике и знања, која студенти треба да подразумевано развијају и гаје даље, и имплементирање нових технологија. Разумљиво је (и подржавам) да желе да пренесу старе технике које коренито мењају како студенти касније у својим каријерама приступају раду, али мишљења сам да Факултет примењених уметности то ради на рачун иновација. Овде првенствено говорим о модулу Графика и књига. Студентима нису дати ни технички услови (у виду компјутера и опреме) ни могућности (по плану и програму) да истражују нове тенденције у области књиге. Разумем да је тешко одлучити где наћи баланс између традиционалног и модерног – мој цео рад се бави

тима. И разумем да је тешко направити добар план и програм, али живимо у модерно доба и морамо поштовати то. Рад у програмима (у време писања овог рада) није део курикулума него је остављено студентима да се сналазе сами. Нико не проверава да ли они раде у адекватним програмима и на који начин него се већином гледа само завршни производ. Зато се надам да ће овај рад и текст који га прати охрабрити наредне генерације да инсистирају на додатном имплементирању нових технологија. Ово моје мало истраживање дигиталне књиге можда ће некој наредној генерацији бити одскачна даска да направе нешто боље и ново.

Референце

1. Кубуровић, З. 1991. *Лек од бресквиној лишћа*, Београд : Рада Радаковић (Србоштампа)
2. *Wikipedia*, 2016. *Pop-up book*
https://en.wikipedia.org/wiki/Pop-up_book
(приступљено 18. август 2016.)
3. Јан Пиенковски, 2000. *Haunted House*
<http://www.janpienkowski.com/books/pop-up/hauntedhouse/haunted-house.htm>
(приступљено 8. септембар 2016.)
4. *Wikipedia*, 2015. *Pop-up book*
https://en.wikipedia.org/wiki/Interactive_children%27s_book
(приступљено 18. август 2016.)
5. *Interactive e-books*, 2011.
<http://www.bestinteractiveebooks.com>
(приступљено 3. септембар 2016.)
6. *Celtana*, 2013.
<http://celtana.ie/>
(приступљено 12. септембар 2016.)

Сваки одељак има своју засебну поруку,
у складу са текстом. Наћи ћеш је ако прочиташ
болдоване поднасловe тог одељка заједно.

Ризик је већи ако си особа са срцем.¹

¹сви поднаслови су цитати из књиге „Лек од бресквиног лишћа”, З. Кубуровић,
Београд, 1991.

Мама Моголових
Европа, 2016

